

Länsstyrelsen
Örebro län

Raoul Hjærtström
Direkt: 010-224 84 67
raoul.hjartstrom@lansstyrelsen.se
Fax: 010-224 81 31

BESLUT
2017-06-12

Dnr: 432-7-2016

Örebroporten Fastigheter AB
Box 335 20
701 35 Örebro

För kännedom till:

Riksantikvarieämbetet

Lantmäterimyndigheten i Örebro
län

Örebro kommun

Örebro Läns Museum

Byggnadsminnesförklaring av Örebro Rådhus, Kv Rådhuset 5, Nikolai församling, Örebro kommun, Närke, Örebro län

Länsstyrelsens beslut

Med stöd av 3 kap 1 § kulturmiljölagen (1988:950), KML, förklarar Länsstyrelsen Örebro Rådhus, Kv Rådhuset 5, Nikolai församling, Örebro kommun, Närke, Örebro län, för byggnadsminne.

Med stöd av 3 kap 2 § KML meddelar Länsstyrelsen samtidigt följande *skyddsbestämmelser*.

Bilagor:

Karta

Planritning

Hur man överklagar
Länsstyrelsens beslut

Byggnadsminnet omfattar den med skraffering markerade byggnaden på bifogade karta.

- Byggnaden får inte rivas
- Byggnaden får inte till sin exteriör byggas om eller på annat sätt förändras
- Förändringar av sessionssalen (med kryss markerad på bifogade ritning) och dess fasta inredning som tillkommit före år 1902 ska ske i samråd med Länsstyrelsen.
- Vård- och underhållsarbeten ska utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet ska ske med material och metoder som är anpassade till byggnadens kulturhistoriska värde.

Upplysningar:

Länsstyrelsen lämnar råd ifråga om underhållet av byggnadsminnet.

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § KML lämna tillstånd till att byggnadsminnet ändras i strid mot skyddsbestämmelserna.

Enligt 3 kap 21 § KML gäller beslut enligt 3 kap 1 § omedelbart.

Ärendet

Sedan en tid har diskussioner förts mellan ägaren till Örebro Rådhus, Örebroporten Fastigheter AB, och Länsstyrelsen om en byggnadsminnesförklaring av Rådhuset. Örebroporten AB har 2017-02-14 förklarat sig positiv till byggnadsminnesförklaringen med tillhörande skyddsbestämmelser och PM 2017-01-22. PM:en har upprättats för att tydliggöra innebörden av byggnadsminnesförklaringen och Länsstyrelsens syn på eventuellt kommande frågor om förändring av byggnadsminnet i strid mot skyddsbestämmelserna.

Historik

Natten mellan 23:e och 24:e mars 1854 härjades Örebro av en stadsbrand som kom att ödelägga större delen av bebyggelsen mellan nuvarande Våghustorget åt söder och Svartån mot norr. Av stadens drygt 5.000 innevånare förlorade ca 1200 sina bostäder. Förödelsen blev stor eftersom praktiskt taget all bebyggelse var av trä. Men branden blev början på Örebros förvandling från en småskalig ålderdomlig trästad till en modern stenstad. En ny stadsplan fastslogs redan i april 1854. Centrala Örebro fick då sitt nuvarande rätvinkliga gatunät, och längs den breddade Drottninggatan och det utvidgade Stortorget uppfördes representativa stenhus i en helt annan skala än den gamla träbebyggelsen. Under några få år av intensivt byggande ändrade stadsmiljön i centrala Örebro helt karaktär.

Örebro fick också efter branden sin förste stadsarkitekt, Fridolf Wijnbladh. Han förblev på tjänst till sin död i oktober 1872.

Liksom andra städer hade Örebro ett rådhus. Det stod intill Drottninggatan på västra delen av det nuvarande rådhusets tomt.

Det var en byggnad från 1660-talet som byggts om under 1760-talet. Den var uppförd av sten och klarade därför branden.

Men redan året efter branden började man planera för ett nytt rådhus. Det var många behov som skulle tillgodoses i växande stad, och i ett samhälle som generellt var i stark förändring.

Under 1800-talet moderniserades Sverige i snabb takt. Förändringar av den allmänna styrelsen i städer och på landsbygden kom till uttryck i 1862-års kommunalförordningar, som lade grunden för dagens kommunsystem. Den kommunala förvaltningen fick nya och fastare former, bl.a. tillkom då systemet med stadsfullmäktige.

År 1853 hade man också i Örebro fattat beslut om att inrätta en teknisk elementarskola om anslag från staten skulle beviljas. Staden hade lovat att hålla ”passande lokaler” för en sådan skola. Skolan började sin verksamhet i provisoriska lokaler år 1857.

Ett förslag väcktes att uppföra en större byggnad av sten som skulle innehålla såväl rådhus som lokaler för den tekniska skolan. Fridolf Wijnbladh presenterade i februari 1856 plan och ritningar för en sådan byggnad. Man fattade beslut att den skulle uppföras, med inriktning på att grundläggningen skulle kunna påbörjas redan under hösten samma år. Ingen visade sig vara intresserad av entreprenaden, och därför beslöt man att Wijnbladh – utöver sitt uppdrag som arkitekt – också skulle fungera som byggmästare. Ett nytt rådhus av en sådan storlek krävde en större tomt än det befintliga rådhusets. Därför köpte Örebro stad tomtens intill det gamla rådhuset vid Stortorget, där stadens societetshus hade legat. Det hade förstörts vid stadsbranden. Byggandet av Rådhuset var ett stort och komplicerat byggnadsprojekt som tog sin tid att genomföra. Taklagsfesten hölls i oktober 1859. Tekniska skolans lokaler besiktigades 1861, Örebro Sparbanks lokaler stod färdiga 1863. Banken bidrog till finansieringen av bygget och kom därför att ha sin första riktiga lokal i byggnaden. Samma år beställdes de fyra statyerna som pryder byggnadens två ingångar.

Utrymmena var grupperade kring byggnadens två trapphus. Vid det västra fanns stadens förvaltningar, och vid det östra var skolans lokaler placerade. Rådhuset innehöll också andra verksamheter, bl.a. så fick den i Örebro välkända Lindhska bokhandeln sina lokaler i byggnaden.

Byggnaden var till större delen klar för bruk under 1863. Men vissa frågor, som behandlingen av fasaderna, diskuterades fortfarande under åren 1864-1865.

Under senare delen av 1800-talet ökade Örebros befolkning starkt, vilket bl.a. ledde till att stadens administration och förvaltningar växte. I början av 1900-talet flyttade Tekniska skolan till en egen ny byggnad som kom att kallas Rudbecksskolan. Staden övertog då skolans lokaler efter en ombyggnad och modernisering av hela byggnaden. Då inreddes bl.a. den nuvarande sessionssalen i skolans f.d. ritsal. Staden fortsatte att växa, och under mitten av 1930-talet flyttade delar av förvaltningen till det nyuppförda Nämndhuset vid Vasastrand. Sessionssalen fortsatte dock att användas – och används fortfarande – för stads-/kommunfullmäktiges sammanträden. Borgmästaren hade kvar sin bostad i Rådhuset fram till 1933. Polisen lämnade Rådhuset när det nya polishuset stod klart år 1958.

Inre ombyggnader skedde därefter omkring åren 1940 och 1960. Under 1980-talet gjordes åter en genomgripande ombyggnad av hela Rådhuset. Örebro tingsrätt lämnade byggnaden, och den fick åter sin gamla roll som central förvaltningsbyggnad för Örebro kommun. Då återskapades också den ursprungliga utvändiga färgsättningen som kunde dokumenteras. Protokollen talar om en ”gulbrun sandstensfärg”. Wijnbladhs kolorerade fasadritning finns också kvar i original, den visar en för tiden vanlig sandstengul kulör. Gjutjärnsdetaljernas ursprungliga gröna kulör kunde också dokumenteras. Den engelskt röda kulören på fönstersnickerierna var också vanlig under 1800-talet och början av 1900-talet. De nuvarande fönstren tillkom under 1960-talets ombyggnad. Men på gårdsfasaden finns ursprungliga vindsfönster bevarade, där den engelskt röda kulören kunde dokumenteras.

Rådhusets arkitekt, Fridolf Wijnblad, var utbildad huvudsakligen i Berlin, och gjorde flera studieresor i Europa. I likhet med andra av den tidens arkitekter använde han sig av flera stilarter och lät byggnadens funktion styra valet av stil. För det nya rådhuset valde han en stil som vid den tiden ännu var ovanlig i Sverige – nygotiken.

Efter 1700-talets och det tidiga 1800-talets romantiska strömningar i Europa växte ett starkt intresse för medeltiden och gotikens arkitektur. I Sverige började de nygotiska strömningarna göra sig gällande inom arkitekturen under mitten av 1800-talet.

Intresset för nygotiken var dock inte lika starkt i Sverige som i övriga Europa. De starkaste influenserna kom från England, men också i Tyskland och Frankrike fanns ett tidigt intresse för stilen. Dåtidens svenska arkitekter kom i kontakt med nygotiken genom studieresor och arkitekturtidskrifter.

Ett av de tidiga exemplen på nygotisk arkitektur i Sverige finns i Örebro län; Karlsdals kapell, Karlskoga socken, byggt under 1840-talet efter ritningar av arkitekten Fredrik Wilhelm Scholander. Professor Carl Georg Brunius kyrkorestaureringar under 1800-talets mitt, främst i Skåne, fick också betydelse för att introducera nygotiken i vårt land. Han ritade också stadskyrkan i Kristinehamn (1848 – 1859) som kom att spela en viktig roll för introduktionen av nygotiken i Sverige.

Nygotiken kom främst att användas inom kyrkobyggandet. De medeltida stilarna ansågs vara särskilt lämpliga för kyrkliga byggnader, eftersom de äldsta kyrkobyggnaderna, och inte minst katedralerna, byggdes under medeltiden. Ute i Europa kom stilen även att användas för offentliga profana byggnader. Ett framträdande exempel är Houses of Parliament i London, uppfört under åren 1840-1865. Med denna byggnad gavs nygotiken en ny högre status, och kom i större utsträckning att användas även för profana byggnader.

Örebro Rådhus är från flera aspekter en unik byggnad i Sverige. Det gäller storleken, de många funktionerna, och inte minst den konsekvent genomarbetade gestaltningen i nygotik. Som exempel på en offentlig byggnad från tiden i nygotisk stil saknar Örebro rådhus helt motsvarigheter i Sverige.

Fridolf Wijnbladh är också en av Örebro mest framträdande arkitekter. Han var den förste stadsarkitekten, och utformade den stadsplan efter branden 1854 som alltså utgör grundstrukturen i centrala Örebro. Som arkitekt kom han också att svara för utformningen av många av de byggnader som uppfördes efter branden och som fortfarande präglar stadsbilden i Örebro, bl.a. Örebro Hotell/Stora Hotellet och Örebro Teater. Det allra främsta exemplet är Rådhuset.

Skälen för Länsstyrelsens beslut.

Av 3 kap 1 § KML framgår bl.a. att en byggnad som har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde får förklaras för byggnadsminne av länsstyrelsen. Enligt 3 kap 2 § 1 st KML ska länsstyrelsen, när en byggnad förklaras för byggnadsminne, genom skyddsbestämmelser ange på vilket sätt byggnaden ska vårdas och underhållas samt i vilka avseenden den inte får ändras.

Enligt 3 kap. 2 § 2 st KML får föreskrifterna om det behövs också innehålla bestämmelser om att ett område kring byggnaden ska hållas i sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas.

Länsstyrelsen
Örebro län

BESLUT
2017-06-12

Dnr: 432-7-2016

Rådhuset är en av Örebros främsta karaktärsbyggnader med en stark förankring i stadens historia. Den är en unik manifestation inför 1860-talets stora kommunala reformer i Sverige och saknar – genom sin monumentalitet och konsekventa gestaltning i nygotik – helt motsvarigheter bland rådhus i Sverige från den tiden.

Mot bakgrund härav finner Länsstyrelsen att Örebro Rådhus väl fyller kraven i 3 kap. 1 § KML – ”synnerligen högt kulturhistoriskt värde” – och får därför förklaras som byggnadsminne.

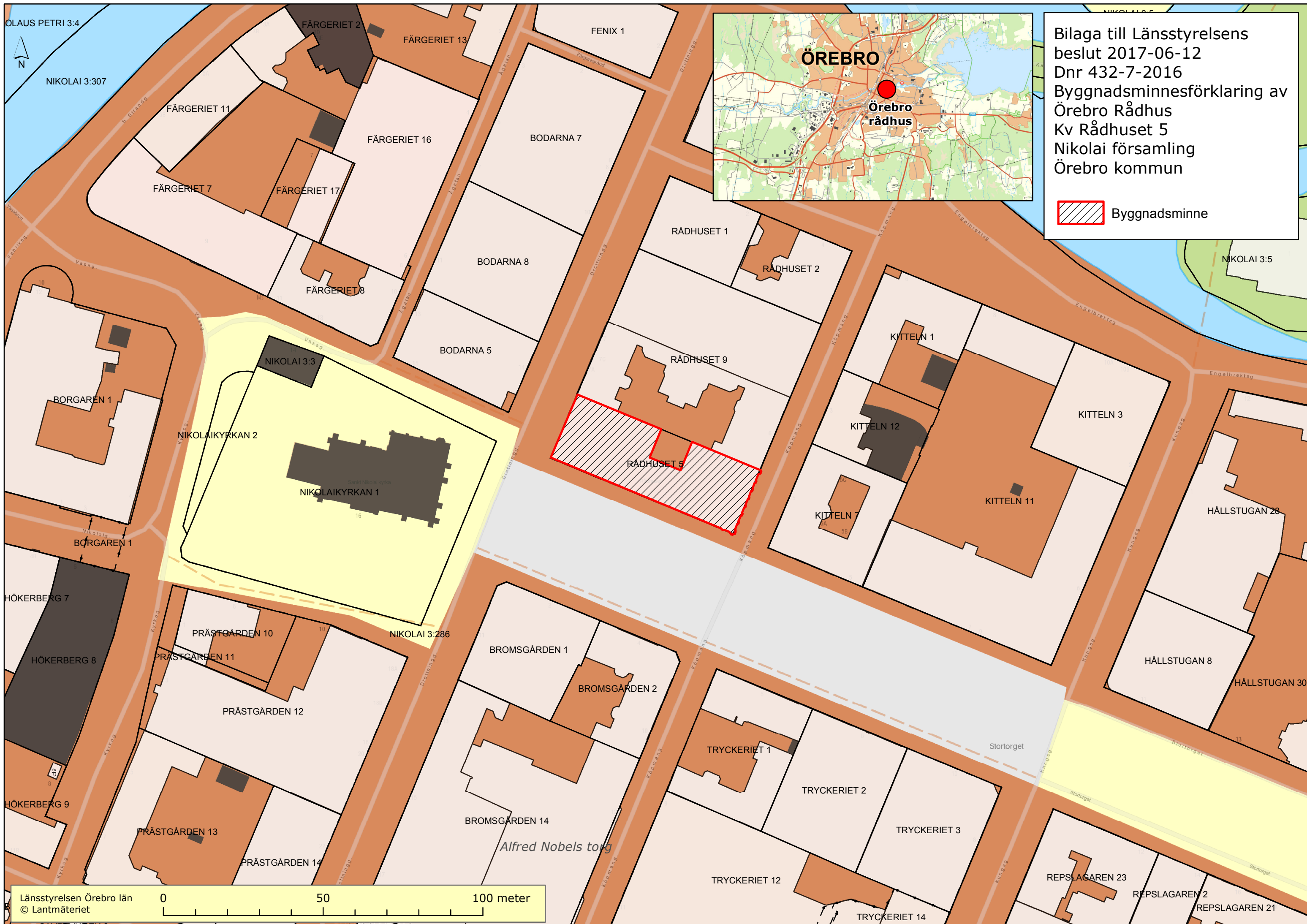

Detta beslut kan överklagas hos Förvaltningsrätten i Karlstad.

I handläggningen av detta ärende har deltagit landshövding Maria Larsson, beslutande, länsjurist Jenny Gånge och antikvarie Raoul Hjærtström, föredragande.

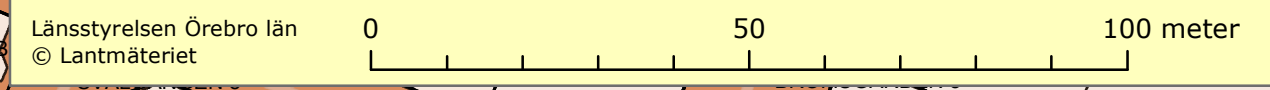
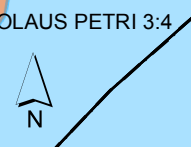
Maria Larsson

Raoul Hjærtström

Bilaga till Länsstyrelsens beslut 2017-06-12
Dnr 432-7-2016
Byggnadsminnesförklaring av Örebro Rådhus
Kv Rådhuset 5
Nikolai församling
Örebro kommun

 Byggnadsminne

Länsstyrelsen Örebro län
© Lantmäteriet